

Т. К. К.

Пѣсни крестьянина о своихъ трудахъ.

На чувашскомъ языкѣ.

Цѣна 3 коп.

КАЗАНЬ.
Центральная Типографія.
1912.

ПЪСНИ КРЕСТЬЯНИНА О СВОИХЪ ТРУДАХЪ.

На чувашскомъ языкѣ.

I.

4 4 4 4 6 6 і і
Суѣа тумѣ тухса кайрѣм

6 6 і 6 5.5 5.
Кѣвак шуѣм ирѣтѣен.

6 6 6 5 5 5 5
Сур-ана суѣ суѣаларѣм

3 3 5 3 1 1 1.
Ашѣ хѣвел тухѣтѣен.

Сурѣи шѣвѣ, сивѣрѣх ѣил

Тумѣир вѣтѣрѣх вѣтет.

Ан тив, ѣѣен хѣресѣен ѣын

Кѣпе вѣѣѣенѣх ѣѣлет.

Кѣвак лѣпамѣм, йулѣашѣм,
Ес манѣа пѣрле ѣѣре.

Ес сыв пулсан, манѣн тунѣм
Савѣнаѣ-ѣке тѣремре.

Суѣа-пуѣпе ¹⁾ йѣрле-йѣрле

Ана пѣтне хурѣтрѣм.

Тепѣр кунне сѣлѣпеле

Акса тухса шуѣратѣм.

II.

4 4 6 6 і 6 2 і 6 і.
Кѣѣѣа хушѣшѣне уѣатѣл

6 6 і 6 5 3 5...
Праѣник кун ѣѣ пѣрахса

¹⁾ Тимѣр плугна.

6 6 1 6 5 3 6535.
Сўлти Турра кёл-таватап

3 3 5 3 2 7 1...
Пёлёт синелле пәхса.

Сана, Турәҗәм, калатәп:
Сёр-шыв ёсё сәмәл мар;
Йәваш җунәмпа ыйтатәп:
Тыра-пулә туса пар.

Сын сүллөшө ыраш лартәр,
Тинёс шыв пек хумханса.
Пуҗах тулли тәшши тултәр,
Сумәрсем суса тәрса.

Төш тулса тыра пиҗсессён,
Ырса алла илме пар.
Халәху силентерсен те,
Хөрхен, сил-тәвәл ан йар.

Ырас вәхәҗё ситсессён,
Хёвелтен малтан тәрам.
Ал-ура, шәм-шак хёрсессён,
Пёр канмасәрах ырам.

III.

Қаҗа теләнҗе йурлаҗсё
Сўлте таса тәррисем,
Җунәма савәнтараҗсё
Йуратмалла кайәксем.
Ашә ыҗағә, қаҗа тәрәх,
Шыв синҗи пек, хум кайағә.
Ним паха сук маншән урәх:
Куҗран ытла җун пәхағә.

Ыраш, сёлә—уй илемё
Хёвел йәлтәр пәхнә кун.
Төнҗере пёр сын тўсеймё:
Уй курасси килё ун.
Симёс тырпа витәннё уй
Хушшипе, ав, сүл ыртағә.
Авланакан сын тунә туй,
Пәх-ха, йантратса кайағә.

IV.

Саран синҗе сырла пиҗрё:
Пуҗтараҗсё аҗасем.
Сава хуҗи йала ситрё:
Шакканаҗсё савасем.
Ыраш ырма пуҗлас умён
Утә сүлса типётрём.
Утә-синҗи вәрәм кунён
Шәрәхне тўссе пётрём.

Ўпре-пәван, вәрәм тунә
Сарпа пырса тапәнағә.
Курак сийекен лашанә
Хытах тапкалантарағә!

Саран синҗе шап-шур халәх
Йарна-йарна ыт-сүлағә.
Аҗа-пәҗа, ыҗамаләх,
Җезек пуҗтарса йулағә.
Пёр ернере уләх тәрәх
Ларса тухрёс капансем.
Кайу синҗе тутә ыҗәх.
Канаҗсё кётўҗисем.

V.

Вылӑх-ӗрлӑху пулсассӑн,
Ана пӑхма ан ӗркен.
Ана-ҫарану хытсассӑн,
Пур те ¹⁾ усӑллӑ иккен.
Семҫелетнӗ ана тӑрӑх
Ыраш лараӑ йусанса.
Хытса ҫитнӗ ана тӑрӑх
Мӑйан лараӑ макӑрса.

Шыв хӗрринҫи вӑрӑм йӗтӗн
Шыв пӑсне пит йуратаӑ.
Ай йӗтӗн, сӗслӗ пул, ҫитӗн:
Сана сар-хӗр йуратаӑ.

VI.

Кӑвак ҫутӑллах тухатӑп
Лаша кӗлме кил варне.
Шалтӑртаттарса кайатӑп
Кил-йышпа ана ҫине.
Лаша кукарса килетӗп
Купаллӑ ҫаран ҫине,
Аллӑма ҫурла илетӗп...
Ах, пит савӑк ун ӗухне!
Ӗреме ӗслес кӑмӑлӑм
Хӑвӑртлатса талтараӑ.
Хам сисместӗп, сылтӑм алӑм
Кӑкӑр ҫине хрес хураӑ.

Ыраш ҫинҫе ирхи сывлӑм
Ҫап-ҫутӑ йӑлтӑртатаӑ.
Ана пуҫӗ пӑртак тайлӑм,
Тайлӑмра кайӑк йурлаӑ:
— „Ей хӗресҫен, ӗҫӗ йывӑр:
Хӗл каҫма мул хатӗрле,
Шӑрӑхра ӗунана пит тӑвӑр,
Тӑвӑр пулин те ӗсле!“..

VII.

Ҫулла ҫӗр кӗске, кун вӑрӑм.
Кунӗпе ҫавкаланан,
Кӑнтӑрлаҫҫен ывӑнатӑн,—
Кӑнтӑр каннине ларан.
Уйра сывлӑш та пит усӑ
Пӑртакках ҫумӑр ҫусан.
Ҫурла ҫинҫи ҫутӑ хурҫӑ
Ҫап-ҫутах сывлӑм пуртан.

Хирте ыраҫ-ҫӑкри тутлӑ,
Ун ҫине тӑвар сапсан.
Унта ыйӑх та пит тутлӑ,
Кӗлте ҫине пуҫ хурсан.
Уйар тӑнӑ ӗух пит-куҫӑм
Тусанланса аптрарӑм,
Уҫӑлма шывпа пит ҫурӑм—
Сӑн-сӑпата ҫутатрӑм.

¹⁾ Навус.

✓ VIII.

Ыраш ыкса ерне иртрё,
Пёр кун та ахалъ ларман.
Тата урпа пулса җитрё,
Ана пустарма ан ман.
Урпа аксан утмал талък
Хушшинҗе пулса җитет.
Пулса җитсен виҗе талък
Хушшинҗе җере ўкет.

Ыраш уйне җемел тулҗё,
Пуйса кайрёҗ анасем.
Җур-тырри те шал-шур пулҗё,
Пулса җитрёҗ сёлёсем.
Кәвак, хитре хёрлө төслө
Кёпөсемпе хресҗенсем;
Пәхәр ёнтё, пур те ёслө:
Йәлкәшаҗҗё җурласем!

✓ IX.

Кәвак лаша, җунәм пахи,
Ес манпа пёрле ёҗре.
Ес сыв пулсан, ыраш аки
Туса хурәйпәр пёрле.
Аҗам-пәҗам сёлө ыртәр
Амәшө җумө тәрса.
Кәвак лашам, епир кайпәр,
Ыраш акмалла пулса.
Ыраш акма уйар пулҗё,
Тусан җуна пёҗерҗё.
Хёресҗенён йывәр ёҗё
Вёри йунпа шәранҗё.

Ёслөнө җух пёр сисмөстён
Вәхәт иртсе пынине.
Ыкса пётөрсен кўретён
Тырруна анкартинө.
Сат-картинҗе 1) улма пиҗрө
Аҗа-пәҗа кәмәлне.
Мән-җын җиме праҗник җитрө,
Кайрәм-җирөм тутлине.
Шукҗа җинҗе, пас тытнә пек,
Хәмла лараҗ усәнса.
Йёпе кунта, ир-пек-каҗ-пек,
Шәхәрса татса хурса.

X.

Анкартинҗе йөтөм тәрәх
Ик айккипе капансем
Вёҗне тухаҗ ёнтө хурләх.
Иртеҗҗө, мөн, асапсем.
Кёрхи Симөн кунө җитрө.
Кёскөлҗёҗ ыра кунсем.
Җёр-шив җине сив тәм ўкрө.
Ылтәнланҗёҗ йывәҗсем.

Җөрле җәлтәрсем җаралҗёҗ.
Вәхәт көр йенне кайса.
Ана-җарансем пушанҗёҗ,
Ыртаҗҗө ёҗсөр канса.
Җур-җөр иртсен уйәх тухрө
Мәйракине җутатса.
Авән җапма халәх тухрө
Җапуҗҗисенө йәтса.

---

1) Пахҗара.

Уйар җанталык сивётнө,
Сүҗенесҗә алаҗем.
Аванта ыраш хыт типнө,
Сирпёнесҗә пәрҗисем.

Йётем тәрәх вәрәм сарәм
Сарса прахрәмәр епир.
Җапла епир, ай тәванәм,
Авән пуҗларәмәр ир.

Пускил-күршө пур те хатәр
Пирёнпеле ёҗлеме.
Ултән пөрле лайәх тетпөр
Кёлтесене сиктерме.

Анҗартинҗе ултә паттәр
Йётем кисрөнтөресҗә.
Ўкнө кёлте ан та тәтәр,
Паттәрсем пөтересҗә.

Маттур җынсен пуҗ төлөнҗе
Җиҗем тәваф җапусҗи.
Кёрлет-тәраф йётем җинҗе
Авән җинҗи аслаҗи.

XI.

Авән җапса пөтертөмөр;
Улаьне тирпелесе,
Тырра кёлете күртрөмөр—
Кәҗал епир ёҗлесел!

Ай тәванәм, савәнәпәр:
Епир җапла пурәнсан,
Хөпөртесе ёҗ тусассән,
Хәҗсан епир ватәпәр.

Турра мөншөн тав-тәвас мар:
Пура тулли мулаьм пур,
Ме йурлас мар, калаҗас мар:
Турә панә җөлхе пур.

Сана, Турә, тав-тәватәп:
Җутнә җурта җуттинҗе
Җәнну умөнҗе тәратәп...
Көллөм җөре җумөнҗе...

Савса алла панисемшөн
Җунпа җәркуҗланатәп.
Җурта җутрәм, савса йышән:
Тав-көллине тәватәп.

Җул җүрекөн җынсем килёҗ,
Вөсене парса йарам;
Җиркөвүшөн парма тивёҗ:
Кәмәлтан савса парам.

Уншән уйра тырә пултәр;
Ырса алла илиҗҗөн
Хайар җил-тәвәл ан тухтәр...
Сыв усра килес җулҗҗөн.

XII.

Пукрав иртсен хәна пухрәм:
Пәхрәм твансене савса.
Хәна умөнҗе йурларәм

Уй ёссене асәнса.

Ме тухас мар, ме сўрес мар,
Тәван пётём пур сінҗе.
Ёсетпёр те, сийетпёр те
Сук сінҗе мар, пур сінҗе.

Асран кайми атте-апи ¹⁾
Саврас-рѐ кәмәлсене.
Алран кайми аки-сухи
Йосу тәтәр саранҗе.

XIII.

Шур-уй сінҗе хәл варринҗе
Урлә-пирлө сул ыртаҗ.
Хәресҗене укҗа кирлө:
Тыр-сутма сутта кайаҗ.
Сулла епир аслә уйра
Сўретпёр ёсsem туса.
Хәлле те сав сайра-хутра
Сўретпёр сул сухатса.
Хәлле сөр-шыв сине Турә,
Ыраш каҗҗи пәнасран,
Султан-сул, ёлөк авалтан
Тумтир витет шур-йуртан.

Мухтав Сана, сўлти Турә:
Сут-санталәк пит паха.
Килес сул та пултәр тырә,
Тутә усра халәха.
Тәваш сынни йәваш халәх,
Ёсleme пит йуратаҗ,
Аҗисемшөн, асәнмаләх,
Кил-сурт лартма тәрәшаҗ.
Атте-аннен нумаи мул сук;
Ытлах пуйма тәрәшман,
Сынна парас парәмsem сук,
Наҗар ²⁾ йатпа пурәнман.

XIV.

Ей тәванәм, ёслө кунә
Ху пөллө ёспе вёсле.
Ёмөр пурәнас кун-сулвә
Пёр май ёсsemпе төрле.
Уйра тырә тумасассән
Мөнле пурнәләр епир?
Сулла хатёрлемесессөн
Хәлле ысәхпәр епир.
Уй-ёс пөтсен канса ан тәр,
Пёр-пёр ёс тума тимле.
Найан кўршў пырса пәхтәр:
Ес „нҗмецsem“ пек ёсле.

✓ Пурне сине хурса сыврәм
Минсен сәкәр сынине:
Кил-йышйышлә, пурҗө тәвәр,
Уйра хәсрөс анине.
✓ Парәм-сарәм татас тесе
Тўшек-сытар ³⁾ та сутса.
Михөsem төпне силлесе
Мөн пур тырра авәртса.

¹⁾ Атте-анне. Поютъ чуваши д. Шоркасовъ Козм. у.

²⁾ Тухән, мөскөн.

³⁾ Тўшек-минтер.

✓ Пурнаҗ пурәнма пит йывәр:
Мёнле пурнас, кун курас?
Сукшән тёнҗе те пит тавәр,
Мёнскер туса аслатас?

✓ Укҗа мён туса тулас-ши,
Пирён тавра савут сук.
Кам патне тарҗа¹⁾ кайас-ши,
Җывәхра пёр хуҗа сук.

Йёри-тавра ал сукхәм кай—
Ёҗе кўртекен пур-и?
Апла пулсан, хулана кай—
Сана кётекен пур-и?

Ыйтман-җёнмен җёре-кайяп
Пуҗама җисе йама.
Пёлмен пирки персе йаряп
Сын йуратми сәмаха.

XV.

Алри аҗа макәрмасәр
Амәшә тәрантармасҗ.
Мән-сын алла ёҗ тытмасәр
Пўрт-сұрт ниҳсан ашәнмасҗ.
Хёрөх пусләх пушәт илтём,
Услам ²⁾ нумай илөп-ши?
Җәпатасем йәтса килтём,
Пасар хуҗи пуләп-ши?

Җәка пушәт җәпати пур,
Пирён ураран каймасҗ;
Ир пёрре сыр, каҗ салтса хур,
Вәхәт иртни паләрмасҗ.
Ай мәнтарән, пурәнәҗә,
Услам тума әсәм сук.
Хут вёренмен, тёнҗе кулҗә,
Епир ыра курас сук.

XVI.

✓ Сынсем ёҗ тума вёренҗөҗ
Вырәс хушшине кайса.
Вырәссемпеле пёрлешрөҗ
Пёр кәмәлтан пурәнса.
✓ Шакка-шакка сунтал тиртём
Мән каска пуҗә вёҗне,
Хулари пек услам илтём:
Пёлтём тимөрҗә ёҗне:
✓ Вәлҗтин-вәлҗтин урапийён
Тенеллисем тимёртен.
Кәлҗәр-кәлҗәр кәстәрҗәкөн
Кўпҗек вёҗсөсем йёсрен.

Йулташсемпе хапрәк лартрәм
Җәм-атә йәвалама.
Тәвансене уралатрәм
Ик-виҗ сұлхи услампа.
Вун-пилөккөн пухәнтәмәр
Тир савәҗә лартрәмәр,
Тирсем сугма пуҗларәмәр,
Хамәр хуҗа пултәмәр.
Сирём сыннан хутшәнтәмәр
Кирпөҗ сарай турәмәр
Кирпөҗисене сугтрәмәр.
Аслә йата тухрәмәр.

¹⁾ Тура.

²⁾ Тупәш.

XVII.

Пёве снѣ хур-кәвакал
Ҙәвәпе шыв пәлхатаҗ.
Кёркунне хур сутакал ал
Усипе укса шутлаҗ.

Улма йывәссипе хуташ
Төрлө йывәс лартрәмәр.
Аша хывсан, ыра шухәр
Мән тунине куртәмәр.

Ей таванәм, ёслө кунә
Ху пәлнө ёспе вёсле.
Ан ўркен, кала йулташна
Виçсөн ёслөпөр пөрле.

Йурлакан хай йурланине
Хайне тупер асанма
Тунтан, кәмәлпа савнине
Сырса парҗө йурлама.

Т. Н. Н.
